

<http://ui.ac.ir/en>

Journal of Researches in Linguistics

E-ISSN: 2322-3413

Document Type: Research Paper

12(2), 97-122

Received: 22.02.2021 Accepted: 05.09.2021

Exploring Cognitive, Situational and Cultural Dimensions of Delvari Figurative Proverbs through Anderson's Extended Cognitive Proverb Model

Shirin Pourebrahim

Associate Professor of Linguistics, Linguistics Department, Faculty of Persian Literature and Foreign Languages, Payame Noor University, Tehran, Iran.
pourebrahimsh@pnu.ac.ir

Fatemeh Nemati

Assistant Professor of Linguistics, English Language and Literature Department, Faculty of Humanities, Persian Gulf University, Bushehr, Iran.
fatemeh.nemati@pgu.ac.ir

Abstract

Anderson (2013) believes that Conceptual Blending Theory (Fauconnier and Turner, 1998, 2002) is potentially capable of analyzing proverbs by incorporation of two blending processes to account for the cultural, cognitive and contextual aspects of their meaning. This article aims at applying Anderson's (2013) Cognitive Proverb Model on six figurative proverbs of Delvari Dialect in an attempt to shed light on cognitive processes involved in their meaning construction. These proverbs were selected by a self-selection process. The rationale behind this process was to have a more coherent discussion and to focus only on one type of proverbs. The findings show that the wisdom meaning is the product of conceptual blending of animal and human affairs in two input spaces organized by a general space. The general space contains the commonalities between the input spaces. All these spaces are projected onto the blended space and create an integrated meaning package called base meaning or the "wisdom". Base meaning integrates with the referential meaning and constructs situational meaning. Proverb use is actually an action like praise, advice, etc. This research shows that ecological and cultural features are in input space 1, without which construction of base meaning, situational and performance meanings looks impossible. HUMAN AS ANIMAL metaphor instigates mapping of input space 1 properties onto input space 2. This model clearly shows the role of cognition, culture and situation in the construction of proverb meaning and confirms the applicability of a cognitive model in explaining semantic and pragmatic complexities of language.

Keywords: Conceptual Blending Theory, Anderson's Cognitive Proverb Model, Proverb, Base Meaning, Delvari Dialect.

Introduction

Delvari dialect is spoken by the people of Delvar region, located in the northern coast of Persian Gulf, in Bushehr Province. This research aimed at exploring the process of meaning construction in Delvari figurative proverbs. This study took the model presented by Daniel Anderson (2013) as a point of departure to explore the meaning of these proverbs from a cognitive point of view. Anderson's Cognitive Proverb Model (2013) is an extension of the Conceptual Blending Theory (Fauconnier & Turner, 1998, 2002) to include situational meaning through an extra blending process as well as a performance meaning. This model was employed to probe into the interpretation of six figurative animal proverbs from the Delvari Dialect to shed light on their cultural, situational and cognitive dimensions. The main question of the research was whether this cognitive model could efficiently explain the cultural, cognitive, contextual aspects of the meaning of Delvari figurative proverbs.

Copyright©2021, University of Isfahan. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>, which permits others to download this work and share it with others as long as they credit it, but they can't change it in any way or use it commercially.

Doi: 10.22108/jrl.2021.127519.1558

Material & Method

The data included six figurative proverbs of Delvari dialect which were selected by a self-selection process. The rationale behind this process was to have a more coherent discussion and to focus only on one category of proverbs, namely that of animals. Moreover, the different types of animal proverbs were selected, because we wanted to have various sources of knowledge in Input space 1.

Anderson's (2013) Cognitive Proverb Model incorporates two blending processes: one in which the result or the blended space is a base meaning. Another process is where this base meaning is integrated with the elements in the context to give rise to the contextual meaning. These two processes are not assumed to be clearly separate, since meaning evolves over time and in interaction and interplay between cognitive and cultural input spaces and the context of proverb use. The dynamicity of meaning construction in the interpretation of proverbs results from these back-and-forth exchanges between the base meaning and the context meaning. Blending involves three processes through which the interpretations of figurative proverbs are formed.

The first blending stage involves the creation of base meaning through composition, completion and elaboration. For data analysis, two inputs were firstly identified in each of figurative proverbs discussed here. The first space was the source knowledge, here that of animals labeled as Input 1. Input space 1 contained linguistic information given by the proverb, such as agents, actions, and the results of actions. There are different linguistic signals that show that the proverb is not a simple declarative statement, such as introductory words or phrases, rhyme and rhythmic patterns, the mentioning of animals or other references that seem out of context and signal the figurative language. These are called space builders and were identified in the beginning of every discussion on each proverb. The second space was 'human affairs', called Input space 2, which contained information about human affairs and properties corresponding to the Input space 1. Some information of these two inputs was transferred to the blended space through the processes of composition. Some background knowledge of the world was integrated to the blend space through completion process. Finally, the running of the blend (elaboration) let the new scene play out and a new meaning, a base meaning, developed.

The second blending stage includes the application of the proverb and its base meaning in context. To analyze the proverbs, the base meaning of each proverb was to set up as a new input space 1. A second input space was then created, with corresponding counterparts from the reference situation. The process yields what is called situation meaning.

The third and last stage in the model is performance meaning. In this stage, the proverbs were studied to point out what actions were performed by using each proverb. In this sense, the proverb use is actually an action.

Discussion of Results & Conclusion

The findings show that in these proverbs the wisdom meaning is the product of conceptual blending of animal and human affairs which come from two different input spaces. Moreover, the generic space contains the commonalities between the input spaces. All these spaces are projected onto the blended space and create an integrated meaning package called base meaning, in the first blending process. Linguistic competence and world knowledge of human affairs make this possible. In the second blending process, base meaning integrates with referential meaning and constructs a contextual or situational meaning.

A significant finding is that ecological and cultural features presented in proverbial expressions are in input space 1, without which construction of base meaning and accordingly situational and performance meanings look impossible. HUMAN AS ANIMAL structural metaphor instigates mapping of input space 1 properties onto input space 2. This model clearly shows the role of cognition, culture and situation in constructing the meaning of proverbs and confirms the applicability of a cognitive model in explaining the semantic and pragmatic complexities of language.

Moreover, this model illustrates that, firstly, proverbs have conventional or base meanings which are naturally general and correspond to the wisdom to be transmitted. Secondly, the full meaning of a proverb is manifested in concrete contexts. And finally, the proverb use is actually an act with performance meanings

like *to praise, advice, etc.* The model points to a possibility to reach at a typology of proverbs based on their base meanings. If we study proverbs of different languages with similar base meanings in a mega-study, it might show how base meanings are blended with situation meanings. Such a mega-study would reveal the shared cognitive operations at work in how and why human beings transmit knowledge in memorable and succinct messages.

References

- Abbasi, Z. (2018). Intersection of cognitive linguistics and paremiology: Universality and diversity in the interpretation of world languages proverbs. *CFL*, 6(23), 27-60. [In Persian]
- Anderson, D. (2013). Understanding figurative proverbs: A model based on conceptual blending. *Folklore*, 124, 28-44.
- Austin, J. L. (1962). *How to do things with words*. Harvard University Press.
- Basheh Ahangar, H., & Davari Ardakani, N. (2016). A reflection on the content and qualities of proverb. *Anthropological Studies*, 2(1), 1-23. [In Persian]
- DabirMoghaddam, M. (2013). *Typology of Iranian Languages*. SAMT. [In Persian]
- Evans, V., & Green, M. (2006). *Cognitive linguistics: An introduction*. Edinburgh University Press.
- Evans, V., Berger, B. K., & Zinken, J. (2007). The cognitive linguistic enterprise: An overview. In V. Evans, B. K. Berger, & J. Zinken (Eds.), *The cognitive linguistics reader* (2–36). Equinox.
- Farazandehpour, F., & Irannejhad, Z. (2018). The effect of the function of livelihood social elements in image schemas of Taleqan dialect proverbs: A socio-cognitive linguistic approach. *Pazand Quarterly*, 14(52-53), 83-96. [In Persian]
- Fauconnier, G., & Turner, M. (1998). Conceptual integration networks. *Cognitive Science: A Multidisciplinary Journal*, 22(2), 133–87.
- Fauconnier, G., & Turner, M. (2002). *The way we think: Conceptual blending and the mind's hidden complexities*. Basic Books.
- Fazaeli, S. M., & Sharifi, S. (2014). Surveying force image schemas in some proverbs of Persian language. *Journal of Linguistics & Khorasan Dialects*, 5(8), 131-144. [In Persian]
- Golshaie, R., Mousavi F., & Haghbin, F. (2020). A cognitive analysis of conceptual metaphors and image schemas in Azeri Turkish proverbs. *Journal of Western Iranian Languages and Dialects*. 8(2), 81-101. [In Persian]
- Ibrahimi, B., Ameri, H., & Abolhassani Chimeh, Z. (2018). Cognitive metaphors of love in Persian, English and Turkish proverbs. *CFL*, 6(20), 23-47. [In Persian]
- Kovecses, Z. (2010). *Metaphor: A practical introduction* (2nd ed.). Oxford University Press.
- Kovecses, Z. (2014). *Metaphor: A Practical Introduction*, [Moghaddame-i Karbordi bar Estereh] Trans. by Shirin Pourebrahim. SAMT. [In Persian]
- Krikmann, A. (1974 a). On denotative indefiniteness of proverbs: Remarks on proverb semantics 1. Preprint 1. *Tallinn: Academy of Sciences of the Estonian SSR, Institute of Language and Literature*, Reprinted in *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 1(1984), 47–91.
- Krikmann, A. (1974b). Some additional aspects of semantic indefiniteness of proverbs: Remarks on proverb Semantics 2. Preprint 2. *Tallinn: Academy of Sciences of the Estonian SSR, Institute of Language and Literature*, Reprinted in *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 2(1985), 58–85.
- Lakoff, G., & Turner, M. (1989). *More than cool reason: A field guide to poetic metaphor*. Chicago University Press.
- Mieder, W. (1993). *Proverbs are never out of season: Popular wisdom in the modern age*. Oxford University Press.
- Mieder, W. (1996). Proverbs. In J. H. Brunvand (Ed.), *American folklore: An encyclopedia* (pp. 597–621). Garland.
- Mieder, W. (2003) Good fences make good neighbors: History and significance of an ambiguous proverb. *Folklore*, 114, 155–79.
- Norricks, N. (1985). *How proverbs mean: Semantic studies in English proverbs*. Mouton.

- Rezaee, M., & Moghimi, N. (2013). Study of the conceptual metaphors in Persian proverbs. *The Journal of Linguistic and Rhetorical Studies*, 4(8), 91-116. [In Persian]
- Roshan, B., Yousefi Rad, F., & Shabaniyan, F. (2014). The schematic basis of the metaphors in the proverbs of Eastern Guilan. *Language Studies*, 4(8), 75-94. [In Persian]
- Shekhsang Tajan, S. (2017). The study of image schemas in Taleshi's proverbs based on cognitive semantics. *Language Studies*, 8(16), 103-113. [In Persian]
- White, G. M. (1987). Proverbs and cultural models: An American psychology of problem solving. In D. Holland & N. Quinn (Eds.), *Cultural models in language and thought* (pp. 151-72). Cambridge University Press.
- Whiting, B. J. (1932). The nature of the proverb. *Harvard Studies and Notes in Philology and Literature*, 14, 273-307.
- Zolfaghari, H. (2010). A lexical and syntactic study of Persian proverbs. *Literary Arts*, 1(1), 57-80. [In Persian]

کاوشی در ابعاد شناختی، فرهنگی و بافتی ضرب‌المثل‌های نمادین گویش دلواری با استفاده از انگاره آمیختگی مفهومی بسط‌یافته آندرسون (۲۰۱۳)

* شیرین پوراابراهیم
** فاطمه نعمتی

چکیده

آندرسون (2013) مدعی است که نظریه آمیختگی مفهومی فوکونیه و ترنر (1998, 2002) می‌تواند مبنایی برای تحلیل معنایی ضرب‌المثل‌ها قرار گیرد و ابعاد فرهنگی، شناختی و بافتی معناسازی را در این عبارات زبانی تبیین کند. این مقاله با هدف بررسی کاربرد انگاره شناختی ضرب‌المثل آندرسون (2013) در تفسیر ضرب‌المثل‌های نمادین گویش دلواری تلاش می‌کند جوانب معنایی شش ضرب‌المثل عامیانه را روشن سازد. این مثل‌ها به‌طور هدفمند انتخاب و به‌منظور یکدست شدن داده‌ها، به مواردی محدود شده‌اند که مفهوم حیوان در فضاهای دروندادی قرار می‌گیرد. نتایج نشان می‌دهد که در این ضرب‌المثل‌ها، معنای حکیمانه و اخلاقی، حاصل آمیختگی مفهومی حوزه مفهومی حیوان با حوزه مفهومی امور انسانی است که به شکل‌های مختلف توسط فضای عام ساختاربندی و در فضای آمیخته بازتابانده می‌شوند و معنای پایه حاصل این امتزاج است. معنای پایه در دومین فرایند آمیختگی، با معنای ارجاعی تلفیق می‌شود و معنای موقعیتی را می‌سازد. کنش‌هایی مثل تحسین، پند، انتقاد و غیره حاصل این دو آمیختگی است. یافته مهم این پژوهش آن است که ویژگی‌های بوم‌شناختی و فرهنگی که در عبارات ضرب‌المثل می‌آیند، در فضای دروندادی ۱ در اولین فرایند آمیختگی قرار می‌گیرد و بدون آن شکل‌گیری معنای پایه و نیز معنای موقعیتی و کنشی ناممکن به نظر می‌رسد. استعاره انسان به‌مثابه حیوان رابط اصلی دو فضای دروندادی ۱ و ۲ در این فرایند است. این انگاره به‌روشنی قادر است نقش شناخت، فرهنگ و بافت را در معنای کامل ضرب‌المثل نشان دهد و مؤید کاربردی بودن انگاره‌ای شناختی در حل پیچیدگی‌های معناشناسی زبان در کاربرد است.

کلیدواژه‌ها

نظریه آمیختگی مفهومی، انگاره شناختی ضرب‌المثل آندرسون، ضرب‌المثل، گویش دلواری

۱. مقدمه

مثل‌ها موجزترین و پرکاربردترین پیام‌هایی هستند که در جوامع انسانی شکل گرفته‌اند و با تفاوت‌های اندک در ظاهر، بیانگر تجارب شناختی انسان‌ها از زندگی جمعی و تعاملات و مراودات در گروه‌های اجتماعی هستند. پیدایش مثل در بافت فرهنگی خاص اتفاق می‌افتد و ارزش‌ها و اعتقاداتی را منتقل می‌کند که در یک جامعه به‌طور مشترک وجود دارد (White, 1987). ویژگی منحصر به فرد مثل ایجاز است و در نتیجه کاربرد و تفسیر آن مستلزم بهره‌گیری از قوای شناختی برای واکاوی و دستیابی به معانی کامل آن‌ها بر مبنای بافت تعاملی است (Krikmann, 1974 a). با توجه به حوزه‌های مهم در شکل‌گیری و تعبیر مثل است که آندرسون (2013: 28) در بررسی آن‌ها به‌مثابه پدیده‌ای جمعی، استدلال می‌کند که انگاره معنایی مثل حداقل می‌بایست دارای سه جنبه مهم فرهنگ، شناخت و بافت باشد. هرچند پژوهش‌های موجود درباره مثل اغلب به یک یا دو بُعد از میان ابعاد مختلف پرداخته‌اند و از تلفیق هر سه و به‌ویژه شناخت در انگاره‌های تحلیلی غافل مانده‌اند. آندرسون (2013) برای نیل به این هدف نظریه آمیختگی مفهومی (Fauconnier & Turner, 1998, 2002) را با «معنای پایه بسط‌یافته» ادغام می‌کند تا چارچوبی برای تحلیل مثل‌های نمادین^۱ ارائه کند.

به‌زعم آندرسون (2013:28) نظریه آمیختگی مفهومی (Fauconnier & Turner, 1998, 2002) در زبان‌شناسی شناختی امکانات جدیدی را برای مطالعه ضرب‌المثل‌های نمادین فراهم ساخته است و می‌تواند ما را در تبیین یکی از بحث‌برانگیزترین موضوعات مثل‌شناسی^۲ یعنی معنی ضرب‌المثل یاری رساند. وی نظریه آمیختگی مفهومی را با معنای پایه^۳ ترکیب می‌کند تا به انگاره شناختی ضرب‌المثل^۴ برسد. در این انگاره دو فرایند آمیختگی رخ می‌دهد: یکی وقتی معنی پایه ایجاد می‌شود و دیگری وقتی که معنی پایه حاصل، در خلق معنای بافت‌محور به کار می‌رود. معنای پایه در نظریه آندرسون معیاری است که طبق آن ضرب‌المثل می‌بایست حاوی یک «حقیقت» (Whiting, 1932: 32) یا دقیق‌تر بگوییم حاوی حکمت، حقایق، اخلاقیات و دیدگاه‌های سنتی (Mieder, 1996: 597) باشد.

مقاله حاضر در صدد است انگاره پیشنهادی آندرسون (2013) را در شش ضرب‌المثل نمادین از گویش دلواری^۵ متعلق به گویش‌های استان بوشهر در جنوب ایران، بیازماید برای آنکه مشخص شود این انگاره شناختی تا چه حد قادر است جوانب معنایی ضرب‌المثل را تبیین کند، به‌طوری که ابعاد سه‌گانه فرهنگ، شناخت و بافت در تحلیل از نظر دور نماند. نگارندگان به دلیل آشنایی کامل با این گویش آن را برای پژوهش انتخاب کرده‌اند. به این منظور، پس از ارائه پیشینه پژوهش، در بخش مبانی نظری به معرفی نظریه آمیختگی مفهومی فوکونیه و ترنر (1998) و انگاره شناختی ضرب‌المثل آندرسون (2013) که کاربردی نظریه آمیختگی مفهومی برای تحلیل مثل است، پرداخته می‌شود. گفتنی است برای متناسب‌سازی حجم داده‌ها با

¹. Figurative proverbs

². paremiology

³. base meaning

⁴. Anderson's Cognitive Proverb Model

^۵ در منطقه ساحلی دلوار تنگستان (استان بوشهر) به این گویش تکلم می‌شود. از لحاظ واژگانی به گویش‌های لری غرب ایران نزدیک است. از لحاظ دستوری، برخی نشانه‌های آرگتیو در نظام افعال ماضی متعدی باقی مانده است که آن را از فارسی معیار و برخی دیگر از گویش‌های ایرانی در استان بوشهر متمایز می‌کند. توصیف دقیقی از این گویش را می‌توان در کتاب *رده‌شناسی زبان‌های ایرانی* (دبیرمقدم، ۱۳۹۲) تحت عنوان *زبان دلواری* یافت.

ظرفیت مقاله و نیز یکدست کردن تحلیل، از میان مَثَل‌ها، تنها به مثل‌های نمادین و از حوزه حیوانات اکتفا شده است. تلاش می‌شود کلیه ابعاد معنایی هر ضرب‌المثل طبق این انگاره، ذیل نمودارهای مربوط به هر کدام توضیح داده شود.

۲. پیشینه پژوهش

مثل‌ها را می‌توان با دو رویکرد کلان و خرد بررسی کرد که در اولی آنچه اهمیت دارد جایگاه یک مثل در بافت کلی زبان است که نمود آن مطالعات موضوعی است و در دومی به محتوا و ساختار زبانی و نحوه شکل‌گیری معانی تلویحی پرداخته می‌شود. به بیان دیگر، مثل‌پژوهی،^۱ علم گردآوری، طبقه‌بندی و بررسی ضرب‌المثل‌ها، «از دو گرایش بزرگ تشکیل شده است: مثل‌نگاری^۲ و مثل‌شناسی. موضوع مثل‌نگاری، جستجو، شناسایی، گردآوری و طبقه‌بندی امثال و حکم است و در مقابل، مثل‌شناسی به تعریف مفهوم مثل می‌پردازد و صوت، ساختار، سبک، محتوا و کارکرد امثال را مورد تحلیل قرار می‌دهد» (باشه آهنگر و داوری اردکانی، ۱۳۹۵: ۲). از نگاه میدر^۳ (1993:25) «مثل جمله‌ای کوتاه و همه‌دان است در میان عامه، حاوی حکم، حقایق، فضایل و نگرش‌های سنتی است که در قالبی استعاری، ثابت و فراموش‌نشدنی از نسلی به نسلی منتقل می‌شود». ذوالفقاری (۱۳۸۸: ۲۵) مثل را این‌گونه تعریف می‌کند که به نظر کامل‌تر از تعریف فوق از میدر می‌رسد: «مثل جمله‌ای است کوتاه، مشهور و گاه آهنگین، حاوی اندرزها، مضامین حکیمانه و تجربیات قومی، مشتمل بر تشبیه، استعاره یا کنایه، که به دلیل روانی الفاظ، روشنی معنا، سادگی، شمول و کلیت در میان مردم شهرت و رواج یافته است و با تغییر یا بدون تغییر آن را به کار می‌برند». در حوزه مثل‌پژوهی پژوهش‌های زیادی انجام شده است. اما از پژوهش‌های مثل‌پژوهی در ایران که مبتنی بر نظریه زبان‌شناسی شناختی هستند می‌توان به این موارد اشاره کرد. رضایی و مقیمی (۱۳۹۲: ۱۱۵) استعاره‌های مفهومی را در ضرب‌المثل‌های فارسی بررسی کرده‌اند و دریافته‌اند درک مفاهیم مستتر در ضرب‌المثل‌ها بر پایه آن دسته از حوزه‌های مبدأ شکل می‌گیرد که برآمده از زندگی فردی و اجتماعی انسان‌ها بوده است. این تجربه‌های عینی و ملموس گاه چنان تأثیرگذارند که ضرب‌المثل‌ها را مانند استعاره‌های مفهومی جهانی و فراگیر می‌سازد. روشن، یوسفی‌راد و شعبانیان (۱۳۹۲) ضرب‌المثل‌های شرق گیلان را مطالعه کرده و درصد کاربرد طرح‌واره حجمی را در آن‌ها نسبت به سایر طرح‌واره‌ها بیشتر دانسته‌اند. فضائلی و شریفی (۱۳۹۲) طرح‌واره‌های قدرتی در غلبه بر موانع را در برخی ضرب‌المثل‌های زبان فارسی واکاوی کرده‌اند و آن‌ها را در سه گروه طبقه‌بندی نموده و با جهت‌گیری روان‌شناسی قومی به ارتباط محتوای آن‌ها با مقوله فرهنگ پرداخته‌اند.

شیخ‌سنگ‌تجن (۱۳۹۶: ۱۱۳) نیز با بررسی طرح‌واره‌های تصویری در ضرب‌المثل‌های گویش تالشی دریافته‌اند که در ضرب‌المثل‌های این گویش، طرح‌واره حجمی و سپس حرکتی بیشترین بسامد کاربرد را دارند. عباسی (۱۳۹۷: ۲۸) نشان می‌دهد که با وجود تفاوت‌های موجود در ضرب‌المثل‌های زبان‌های مختلف، می‌توان از زبان‌شناسی شناختی و نظریه‌های آن که مبتنی بر تجربیات حسی در زندگی انسانی است برای تفسیر نحوه درک و کاربرد ضرب‌المثل‌ها در زبان‌های مختلف بهره برد. زبان‌شناسی شناختی که در پی تحلیل جهانی‌های زبانی است، به‌خوبی می‌تواند با ابزارهای مختلف خود از جمله نظریه ادغام مفهومی، استعاره، مجاز و طرح‌واره‌های تصویری، ضرب‌المثل‌ها را تحلیل نماید و تنوعات زبان‌ویژه را نیز تبیین کند.

1. Paremiotics

2. Paremigraphy

3. W. Mieder

فرازنده‌پور و ایران‌نژاد (۱۳۹۷) از منظر زبان‌شناسی اجتماعی - شناختی به کارکرد عناصر اقلیمی و معیشتی در ساخت طرح‌واره‌ای ضرب‌المثل‌های طالقان پرداخته‌اند و نتیجه گرفتند طرح‌واره حجمی بیشترین کاربرد را در این ضرب‌المثل‌ها دارد. **ابراهیمی، عامری و ابوالحسنی‌چیمه (۱۳۹۷: ۲۱)** با بررسی نام‌نگاشت‌های استعاره عشق در ضرب‌المثل‌های سه زبان فارسی، انگلیسی و ترکی به این نتیجه رسیده‌اند که در ضرب‌المثل‌های فارسی عشق به صورت بلا، درد، رنج، و بیماری، و در زبان‌های انگلیسی و ترکی به صورت روشنائی مفهوم‌سازی می‌شود. **گلشایی، موسوی و حق‌بین (۱۳۹۹)** با تحلیل شناختی استعاره‌های مفهومی و طرح‌واره‌های مفهومی در ضرب‌المثل‌های ترکی آذری دریافتند که حوزه مبدأ حیوان و طرح‌واره حجمی، بیشترین بسامد و حوزه‌های مبدأ گرما - سرما و مسیر و طرح‌واره تعادلی کم‌ترین بسامد را داشته‌اند. همان‌گونه که ملاحظه می‌شود در مطالعات شناختی متمرکز بر حوزه ضرب‌المثل، تاکنون پژوهشی در چارچوب آمیختگی مفهومی در ایران صورت نگرفته است.

۳. مبنای نظری پژوهش

نظریه آمیختگی مفهومی را **فوکونیه و ترنر (1998, 2002)** در چارچوب معنی‌شناسی شناختی مطرح کرده‌اند. طبق این نظریه برای پرداختن به پیچیدگی‌های تفکر بشر، به یک الگوی تک‌حوزه‌ای مثل مجاز مفهومی یا دو حوزه‌ای مثل استعاره مفهومی نمی‌توان بسنده کرد، بلکه به الگویی شبکه‌ای یا چندفضایی از تفکر بشر نیاز داریم (**کوچش، ۱۳۹۳: ۳۵۲**). این مدل نه تنها یک نظریه زبانی است، بلکه راهی برای کشف جنبه‌های خاصی از تفکر بشر است. این نظریه که در سال ۱۹۹۸ توسط فوکونیه و ترنر تدوین یافت چارچوبی شناختی ارائه می‌کند تا از رهگذر بررسی ساخت‌های زبانی به بینشی درباره عملیات‌های شناختی بشر دست یابیم. این نظریه مبتنی بر مفهوم فضای ذهنی یا مفهومی است که بنابر تعریف **کوچش (2010: 352)** «یک بسته مفهومی است که به صورت آتی یعنی در همان لحظه درک کردن ساخته می‌شود». الگوی آمیختگی مفهومی از فضاهای دروندادی، یک فضای آمیخته و یک فضای عمومی یا عام تشکیل شده است. فضای آمیخته حاصل ترکیب دو فضای ذهنی دروندادی است که بر فضای عمومی از طریق آمیختگی منطبق می‌شود (**Fauconnier & Turner, 1998: 143**). فضای عام نیز شامل عنصر مشترکی بین فضاهای دروندادی است و «ساختاری انتزاعی است که گمان می‌رود بر فضاهای دروندادی منطبق می‌شود» (**Kövecses, 2010: 356**). فضاهای آمیخته و فضاهای عام به هم مرتبط هستند؛ زیرا در آمیخته هم ساختار عام فضای عام وجود دارد، هم ساختارهای مشخص‌تری در اثر آمیختگی حاصل می‌شود که وجود آن‌ها در فضاهای دروندادی ناممکن است مثل یکی شدن دو فضای دروندادی (**Fauconnier & Turner, 1998: 143**). ادعای مطرح‌شده در نظریه آمیختگی مفهومی این است که وقتی فکر می‌کنیم یا صحبت می‌کنیم، بسته‌های مفهومی کوچکی، یا به بیان دیگر فضاهای ذهنی، می‌سازیم و اطلاعات گزینشی از این بسته‌ها به فضای جدیدی که فضای آمیخته است، منتقل می‌شود (**Evans, Berger, Zinken, 2007: 19**). **فوکونیه و ترنر (1998: 134)** این فرایند را یک کارکرد شناختی عام و پایه مانند قیاس، طبقه‌بندی مفهومی و انگاره‌سازی ذهنی می‌دانند که در همه سطوح انتزاع و در کلیه شرایط به ظاهر متفاوت بافتی به شیوه یکسانی عمل می‌کند و نقش مهم و پویایی در بسیاری از حوزه‌های شناخت دارد. در آمیختگی مفهومی، سه فرایند وجود دارد: تشکیل^۲

¹. Z. Kövecses

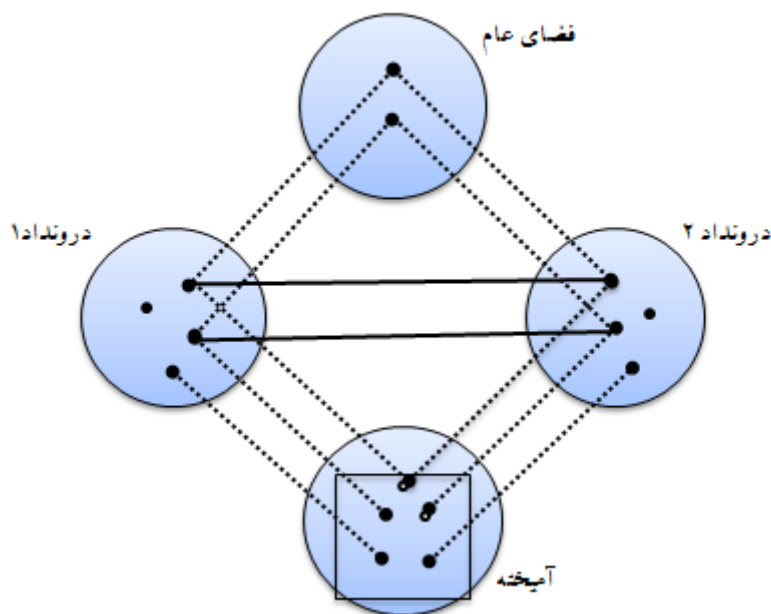
². composition

تکمیل^۱ و بسط^۲ (Fauconnier & Turner, 2002). به منظور تبیین فرایندهای موجود در آمیختگی مفهومی، فوکونیه و ترنر (1998) از معمای راهب بودایی کمک گرفته‌اند. معما این است: اگر یک روز صبح راهبی برای مراقبه به بالای کوهی برود و صبح روز دیگری از کوه پایین بیاید، آیا جای مشخصی بین راه هست که راهب در یک ساعت مشخص در هر دو سفرش آنجا باشد؟ در مرحله تشکیل دانش از فضاهای ذهنی به فضای آمیخته انتقال می‌یابد و روابطی را فراهم می‌کند که در فضاهای دروندادی مجزا وجود ندارد. در این مرحله دو فضا با هم می‌آمیزند. در مثال راهب بودایی، دو فضای دروندادی وجود دارد. در یکی راهبی در حال بالارفتن از کوه و در دیگری راهبی در حال پایین آمدن است که در فضای آمیخته با هم می‌آمیزند. در حین تکمیل، اطلاعات از حافظه درازمدت تأمین می‌شود و گستره‌ای از ساختارهای مفهومی و دانش پس‌زمینه به صورت ناخودآگاه به کار گرفته می‌شوند. در مثال راهب بودایی، به روش عقلانی و براساس آشنایی با قالب زمینه‌ای برخورد دو نفر که در یک مسیر در جهت‌های معکوس در حرکت هستند، پی می‌بریم که در نقطه مشخصی از زمان این دو راهب یکدیگر را می‌بینند. در مرحله آخر، یعنی بسط، «اجرای آمیخته» اتفاق می‌افتد که نوعی شبیه‌سازی یا تقلید ذهنی طبق اصول و منطق آمیخته است که در آن صحنه موجود در آمیخته به جریان می‌افتد و گسترش می‌یابد. مثلاً در اینجا، ممکن است این دو راهب که طبق ساختار پدیدار شده یکی هستند، در راه قدری بحث فلسفی در خصوص شباهت داشته باشند. (Fauconnier & Turner, 1998: 140-144)

برای نمایش آمیخته در فوکونیه و ترنر (2002: 46) از تصویر (۱) استفاده شده است. در این تصویر دایره‌ها فضاهای ذهنی را نشان می‌دهند. مهمترین مؤلفه‌های این انگاره فضاهای دروندادی هستند که اطلاعاتی نظیر، کنشگرها، کنش‌ها و مشخصات را در بردارند. فضای دیگر، فضای آمیخته است که حاوی درک جدیدی است که با اطلاعات برگرفته از فضاهای دروندادی حاصل شده است. فضای عام حاوی ساختاری است که در فضاهای دروندادی وجود دارد و بسیار شبیه سطح عام در طرح لیکاف و ترنر (1989) است.

1. completion

2. elaboration

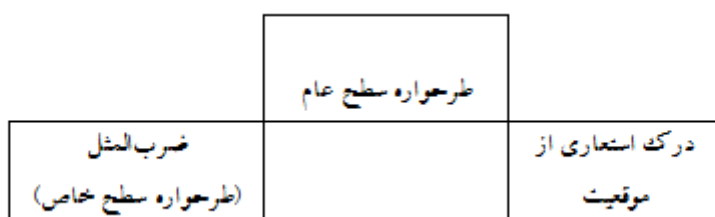
تصویر ۱- انگاره پایه آمیختگی مفهومی (Fauconnier & Turner, 2002: 46)

Fig 1- The Basic Diagram (Fauconnier & Turner, 2002: 46)

خطوط نقطه‌چین ارتباط میان اطلاعات بین فضاها را نشان می‌دهند و خطوط کامل نگاشت‌های نسبی بین اطلاعات در فضاها را دروندادی را نشان می‌دهند. مربع موجود در فضای آمیخته نمایش ساختار پدیدار است؛ یعنی ساختاری که در هیچ فضای دروندادی وجود ندارد و حاصل آمیختگی است (Fauconnier & Turner, 2002: 39).

آندرسون (2013: 31) معتقد است انگاره فوق به این دلایل برای تحلیل معنای ضرب‌المثل مناسب است: این انگاره با توضیح اینکه در ذهن افراد چه اتفاقی رخ می‌دهد، بُعدی شناختی را ایجاد می‌کند که برای ساخت انگاره معنی ضرب‌المثل‌های نمادین لازم است. همچنین، اجازه می‌دهد درکی پویا از معنی فراهم شود و برای مثال، دانش نه تنها از فضاها دروندادی به فضای آمیخته منتقل می‌شود، بلکه برعکس آن نیز ممکن است. در مثال راهب بودایی وقتی در فضای آمیخته به یکسانی راهب یک و راهب دو و قالب زمان یک روزه سفر می‌رسیم، همین اطلاعات به فضاها دروندادی برگشت می‌خورد. مرحله آخر آمیخته که اجرای آمیخته است نوعی شبیه‌سازی ذهنی است که می‌تواند بارها تکرار شود. این ویژگی آخر انعطاف‌پذیری لازم برای شکل‌گیری و تغییرات معنایی بافت‌محور ضرب‌المثل را فراهم می‌کند. آمیختگی مفهومی همچنین می‌تواند دربرگیرنده فضاها دروندادی پویایی باشد که از یک سناریوی کامل تشکیل شده‌اند. مثلاً انتقال دانش نه تنها از دروندادها به فضای آمیخته است، بلکه از فضای آمیخته به دروندادها نیز می‌باشد. ضرب‌المثل‌های نمادین اغلب حاوی توصیف کنشگرها و کنش‌ها (در موقعیت‌های پویا و صحنه‌مانند) هستند. ماهیت پویای نظریه آمیختگی مفهومی فضا را برای کاربردهای انعطاف‌پذیر ضرب‌المثل‌های نمادین، به شکلی غیرپیش‌نمونه‌ای باز می‌گذارد. در انگاره ضرب‌المثل‌های لیکاف و ترنر (1989)

یا همان نسخه اولیه نظریه آمیختگی مفهومی، استعاره عام خاص است^۱ به کار رفته است که اطلاعات سطح عام را از طرح‌واره‌های سطح خاص که مثل‌ها هستند می‌گیرد (Lakoff & Turner, 1989: 163). اطلاعات سطح عام به صورت یک الگوی متغیر قابل درک است و می‌توان به روش‌های مختلف الگوی مذکور را پرکرد (Lakoff & Turner, 1989: 164)؛ یعنی به صورت چیزی که در یک موقعیت خاص کاربرد مثل به کار رفته است. نتیجه این کار، درکی استعاری از موقعیت است (Lakoff & Turner, 1989: 164). وقتی موقعیت خاص (از هر نوعی) وجود نداشته باشد (مثل وقتی که کسی فهرست مثل‌ها را در یک فرهنگ ضرب‌المثل‌ها می‌خواند)، طرح‌واره‌های سطح عام می‌توانند توسط خواننده در دامنه‌ای از موقعیت‌های خاصی که ضرب‌المثل می‌تواند بر آنها اعمال شود، اندیشیده شوند (Lakoff & Turner, 1989: 164). این انگاره را آندرسون (2013: 29) در تصویر (۲) خلاصه کرده است. در این نوع نمودارها برای نمایش فضاها به جای دایره از مربع استفاده شده است:

تصویر ۲- انگاره ضرب‌المثل لیکاف و ترنر ۱۹۸۹ (Adapted from Anderson, 2013: 29)

Figure 2- Lakoff & Turner's Proverb Model 1989 (Adapted from Anderson, 2013: 29)

¹. GENERIC IS SPECIFIC

تصویر ۳- انگاره شناختی ضرب‌المثل آندرسون (2013)

Fig 3- Anderson's Cognitive Proverb Model (2013: 32)

انگاره معنای ضرب‌المثل آندرسون (2013) مبتنی بر معانی پایه است؛ یعنی معنی قراردادی که در دانش جمعی افراد جامعه وجود دارد. «این نوع معنی را- که تعبیر معیار مثل^۱ یا سطح اجتماعی معنی^۲ نیز نامیده می‌شود - می‌توان با یک دگرگویی^۳ کوتاه از ضرب‌المثل بیان کرد. برای مثال، ضرب‌المثل «گل بی خار کجاست»^۴ را می‌توان این گونه توصیف کرد که «هیچ امر لذت‌بخشی فارغ از جنبه‌ای ناراحت‌کننده نیست». یک ضرب‌المثل ممکن است چندین معنای پایه داشته باشد که بین گروه‌های مختلف یا گونه‌های زبانی و نیز در زمان‌های مختلف فرق کند» (Anderson, 2013: 30)

ضرب‌المثل‌ها صرف‌نظر از اینکه حقیقی یا نمادین باشند، یک معنای پایه دارند. در واقع، حقیقی یا نمادین بودن مثل را می‌توان از رابطه میان صورت زبانی و معنای پایه استنباط کرد. نوریک^۵ (1985:1) معتقد است ضرب‌المثلی حقیقی است که معنای پایه بالقوه آن با قرائت حقیقی ضرب‌المثل تطبیق دارد؛ مانند «پرسیدن عیب نیست، ندانستن عیب است». از طرف دیگر، ضرب‌المثل «آب در هاون کوبیدن» نمادین است؛ زیرا معنای پایه بالقوه آن - کار بیهوده انجام دادن - از تعبیر حقیقی ضرب‌المثل متفاوت است (Anderson, 2013: 30). در گویش دلواری مثل «هر که می‌شه پیر، دعا سی خوش می‌کو» به معنی «هر کسی به زیارتگاهی می‌رود برای خودش دعا می‌کند» از مثل‌های حقیقی است که در این مطالعه به آن پرداخته نمی‌شود. چگونه معنای

¹. standard proverbial interpretation

². Social level of meaning

³. paraphrase

⁴. No Rose Without a Thorn

⁵. N. Norrick

پایه و نظریه آمیختگی مفهومی را می‌توان در نظریه شناختی ضرب‌المثل تلفیق کرد؟ این پرسشی است که [آندرسون \(2013: 32\)](#) برای پاسخ‌گویی به آن انگاره فوق را پیشنهاد می‌کند: در انگاره وی دو فرایند آمیختگی وجود دارد که حاصل آن طبق شماره (۱) در تصویر (۳) معنای پایه است و دیگری جایی است که این معنای پایه در بافت به کار می‌رود (شماره ۲). [آندرسون](#) بر این باور است که این دو به‌وضوح از هم جدا نیستند و این طور نیست که اول یک فضا و سپس دیگری کامل شود، بلکه در زمان شکل‌گیری معنا فرایندها بر هم تأثیر و تأثر دارند و تفسیر کلی حاصل رفت و برگشت بین این فضاهای آمیخته است.

وضعیت نمادین ضرب‌المثل نیز در واقع برآمده از برهم‌کنش فضاها و نشانه‌های جهت‌دهنده مربوط به زمان استفاده آن است. در یک موقعیت فرضی نوعی، مثلاً در یک تعامل هنگام پاسخ به آن موقعیت یا برای استدلال درباره یک بحث، ضرب‌المثلی نمادین گفته می‌شود. نشانه‌های مختلف موجود حاکی از آن هستند که ضرب‌المثل استفاده شده یک جمله خبری ساده نیست، مثلاً کلمات و عبارات مقدماتی آن که جمله را به‌عنوان ضرب‌المثل قالب‌بندی می‌کنند، قافیه و الگوی آهنگ آن، ذکر حیوانات و سایر چیزهایی که به نظر خارج از بافت می‌رسند و شاید و مهم‌تر از همه آن‌ها، تجربه قبلی مثل مذکور نشان می‌دهند که زبان به‌کاررفته نمادین است. این نشانه‌ها در اصطلاح‌شناسی آمیختگی مفهومی، فضا‌ساز^۱ نامیده می‌شوند که به خلق دو فضای دروندادی کمک می‌کنند: فضای دروندادی که دانش مبدأ^۲ نامیده می‌شود و فضای دوم که مربوط به امور انسانی است ([Anderson, 2013: 32](#)). مثلاً در موقعیتی که دو نفر (که یکی از دیگری متفرد است) با هم مواجه می‌شوند، گفته می‌شود: «مار از پونه بدش می‌آید، در لانه‌اش سبز می‌شود». نشانه‌هایی نظیر حاضر نبودن مار و پونه در موقعیت واقعی و فضاهای برانگیخته‌شده مربوط به رویدادهای دشمنی آن دو فرد، به نوعی با هم در تعاملند و معنی این ضرب‌المثل را می‌سازند.

اولین فضای دروندادی حاوی اطلاعاتی است که در مثل موجود است؛ مانند کنشگرها، کنش‌ها و نتایج کنش‌ها. توانش زبانی طرفین گفتگو و آشنایی آن‌ها با ژانر ضرب‌المثل، آن‌ها را قادر به درک این نکته می‌کند که مثل‌ها با امور انسانی سر و کار دارند و وقتی پاره‌گفتاری به منزله مثل درک شود، دومین فضای دروندادی ایجاد می‌شود. درونداد ۲ متشکل از متناظرهایی از حوزه انسانی است که با اطلاعات مهم درونداد ۱ مطابقت دارد. سپس اطلاعات از طریق فرایندهای تشکیل و تکمیل به فضای آمیخته منتقل می‌شود. در پایان اجرای آمیخته (بسط) صحنه جدید محقق می‌شود و معنای جدید یا معنای پایه شکل می‌گیرد ([Anderson, 2013: 32-33](#)).

دومین فرایند آمیختگی در این انگاره (شماره ۲ در تصویر ۳) به‌منظور توصیف کاربرد مثل و معنای پایه آن در بافت است. معنای پایه مثل، که در اینجا نوعاً دانش مشترک بین گفتگوکنندگان است فضای دروندادی ۱ را می‌سازد. سپس، فضای دروندادی دوم با هم‌تایان متناظر برگرفته از بافت ارجاعی (یعنی موقعیتی که با مثل توصیف یا توضیح داده می‌شود) خلق می‌شود. اطلاعات از هر دوی این فضاهای دروندادی منتقل و در فضای آمیخته قرار داده می‌شود و منجر به درکی جدید می‌شود که در آن موقعیت ارجاع به‌عنوان موردی از موقعیت مثل طبقه‌بندی می‌شود. این بخش انگاره، نقش بنیادی کاربرد ضرب‌المثل را آشکار می‌سازد ([Anderson, 2013: 33](#)) به این معنی که «موجب ابهام‌زدایی از موقعیت‌های پیچیده می‌شود» ([Mieder, 2003: 155](#)).

¹. space builders

². source knowledge

عنصر سوم انگاره (شماره ۳) ناظر بر این است که کاربرد مثل نوعی کنش است؛ یعنی گفتن آن نتایجی در بردارد (Austin, 1962) و ضرورتاً محدود به مقصود گوینده نیست. انگاره آندرسون (2013) مدعی است که معنی کامل ضرب‌المثل در موقعیت‌های عینی ظاهر می‌شود (Krikmann, 1974a; 1974b)؛ اما همچنین معتقد است که مثل معانی قراردادی - معانی پایه - دارد که ذاتاً کلی‌اند و با حکمت یا تجربه یک مثل تناظر و تطابق دارند (Anderson, 2013: 33). در بخش بعدی مدل مذکور روی چند ضرب‌المثل مجازی از گویش دلواری آزموده می‌شود.

۴. بررسی چند ضرب‌المثل نمادین از گویش دلواری

برای تمایز میان مثل‌های حقیقی و نمادین از لحاظ معنایی، این مثل‌ها را در نظر بگیرید: «هر که می‌شه پیر، دعا سی خوش می‌کو» یعنی «هر کسی به زیارتگاهی می‌رود برای خودش دعا می‌کند» معنای پایه این مثل همان دگرگویی مثل به زبان ساده است. در مثل «هر که ری قبر بوای خوش بوای می‌کو» یعنی «هر کس بر سر قبر پدر خود سوگواری می‌کند» نیز همین گونه است. هر دوی این ضرب‌المثل‌ها از نوع حقیقی‌اند و معنای پایه آن‌ها همان است که در معادل‌شان آمده است و تنها آمیختن این معنا به بافت است که آن را خاص یا موردی و کاربردی می‌کند. این مقاله به ضرب‌المثل‌های نمادین اختصاص دارد و برای اینکه مجموعه منسجمی از داده‌ها تحلیل شود، شش مثل نمادین از حوزه حیوانات انتخاب شده است و فضاهای چندگانه‌ای که در انگاره آندرسون (2013) معرفی شده است، بررسی می‌شود تا قابلیت تحلیلی این انگاره شناختی ضرب‌المثل مشخص شود.

۴-۱. کارکردن دیزه، خوردن یابو^۱

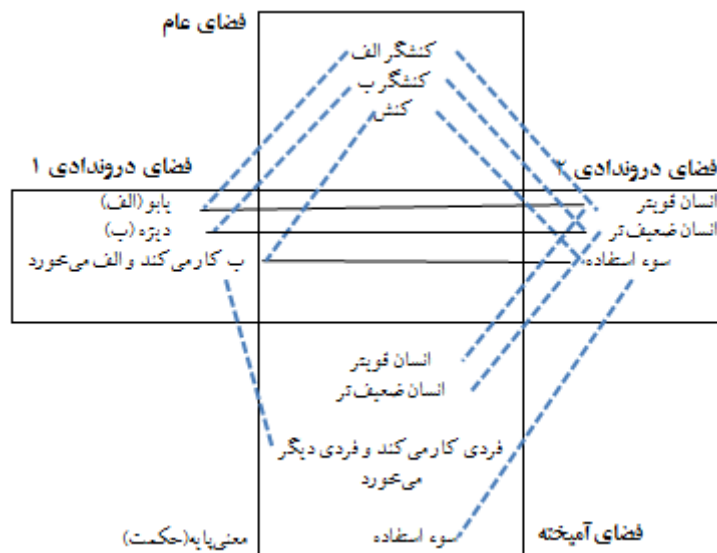
(معادل فارسی: کارکردن الاغ سیاه، خوردن یابو، معنی پایه: سوءاستفاده و بهره‌کشی قوی از ضعیف)

در این مثل نمادین، نشانه‌های مختلفی حاکی از آنند که مثل یک جمله خبری ساده نیست، کاربرد کلمات و عبارات کارکردن، خوردن، دیزه و یابو به‌طور آهنگین و در تضاد با هم (کارکردن با خوردن، دیزه و یابو)، این عبارت را به‌عنوان مثل قالب‌بندی می‌کند، قافیه و الگوی آهنگ آن نیز فضا ساز دیگری است. ذکر حیوانات بارکش یعنی دیزه و یابو که به نظر خارج از بافت می‌رسند عامل فضا ساز دیگری است. مهم‌تر از همه آن‌ها، تجربه قبلی افرادی که مثل مذکور را در زبان به کار برده‌اند، نیز به این فضا سازی کمک می‌کند. این نشانه‌ها یا فضا سازها به خلق دو فضای دروندادی کمک می‌کند: فضای دروندادی نخست که با عنوان دانش مبدأ نامیده می‌شود و مربوط به حیوانات الاغ سیاه و یابو است و فضای دوم که مربوط به امور انسانی است.

در فضای دروندادی ۱، دو شخصیت حیوانی، یعنی دیزه و یابو، وجود دارند و این دو کنشگر، به ترتیب با دو کنش کارکردن و خوردن توصیف می‌شوند. که با اتصال معنایی دومی به اولی، نوعی رابطه سوء/استفاده از کار دیگری در ذهن فعال می‌شود. این فضای دروندادی با متناظرهای خود در فضای دروندادی مربوط به انسان، به‌طور نسبی منطبق می‌شود، جایی که باز هم دو کنشگر انسانی وجود دارند و یکی از حاصل دسترنج دیگری استفاده می‌کند. در ارزش‌گذاری حیوانات باربر، یابو قوی‌تر و ارزشمندتر از الاغ محسوب می‌شود. این ویژگی در فضای دروندادی ۱، برعکس گزارش می‌شود یعنی کنشگر قوی‌تر کم‌کار و کنشگر ضعیف پرکارتر و مورد سوءاستفاده و اجحاف قرار می‌گیرد. این رابطه میان کنشگران قوی و ضعیف که در فضای عام

^۱ /kar kerden-e dize xærden-e jabu/

نیز وجود دارد، در فضای دروندادی ۲ نیز بر رابطه میان دو کنشگر قوی و ضعیف منطبق می‌شود و کنش ظالمانه حیوان به کنش ظالمانه و سوءاستفاده میان انسان‌ها تسری می‌یابد. نکته مهم اینکه سوءاستفاده به مثابه خوردن به عنوان استعاره مفهومی متداول (برای مثال در اصطلاحاتی مانند «حق کسی را خوردن»)، امکان این ارتباط و تلفیق معنایی را بیشتر می‌کند. آنچه در درونداد ۱، صرفاً می‌تواند معنای حقیقی داشته باشد، در درونداد ۲ و حاصل ترکیب این‌ها در فضای آمیخته معنای استعاری می‌یابد. حاصل این دو درونداد یعنی تفسیر سوءاستفاده شخصی از شخص دیگر فضای آمیخته‌ای است که معنای پایه و حکیمانه این امتزاج را شکل می‌دهد. این معنای پایه، طبق انگاره آندرسون (2013)، در فرایند آمیخته‌ای دیگر، با موقعیتی ارجاعی ترکیب می‌شود، مثلاً وقتی پسر ضعیف و رنجور یک خانواده کار می‌کند و برادر بزرگ‌تر و قوی‌تر وی، تنبلی می‌کند و از دسترنج وی استفاده می‌کند، یک معنای موقعیتی از این مثل به دست می‌آید. معنای کنشی حاصل این دو، تقبیح سوءاستفاده از ضعیف یا انتقاد از وضعیت موجود است. طبق گفته کوچش (2010:365) در خصوص رده‌شناسی آمیخته‌ها با شبکه چندحوزه‌ای فضای آمیخته مواجهیم. استعاره سوءاستفاده کردن به مثابه خوردن، استعاره رویداد به مثابه کنش است که در آن برای قالب‌بندی رویداد سوءاستفاده از کنش خوردن استفاده می‌شود. استعاره شخص به مثابه حیوان، نیز از حوزه مبدأ حیوان، عناصری را بر حوزه انسان نگاشت می‌کند. در فضای آمیخته موجود در مثل، تلفیقی از این دو ظاهر می‌شود.

تصویر ۴- آمیختگی مفهومی در ضرب‌المثل «کارکردن دیزه، خوردن یابو»

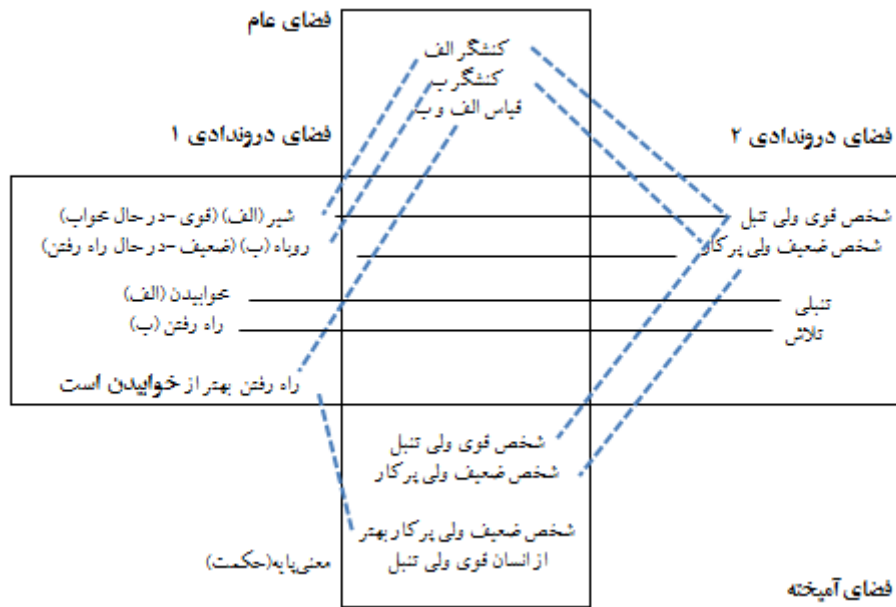
Fig 4- Conceptual Blending of the Proverb: /kar kerdn-e dize xærdn-e jabu/

علاوه بر معنای موقعیتی، معنای کنشی نیز با مقصود پیوند خورده است و تفسیر پویا و انعطاف‌پذیر ضرب‌المثل را قوت می‌بخشد. در تصویر (۴)، چگونگی شکل‌گیری معنای پایه بر اساس انگاره فوکونیه و ترنر (2002)، فرایند ۱، نمایش داده شده است.

۴-۲. توره رو، به از شیر خوا^۱

(معادل فارسی: روباه در حال رفتن، بهتر از شیر در حال خواب. معنی پایه: شخص ضعیف تلاشگر، بهتر از شخص قوی تنبل) در این مَثَل، فضای دروندادی حاوی واژگان قیاس دربارهٔ دو حیوان است (واژه به /از). آنچه این عبارت را تبدیل به مَثَل می‌کند، یکی استفادهٔ نمادین از حوزهٔ حیوان و مقایسه آن‌هاست که در بافت قرار ندارند و دیگری آهنگ عبارت مذکور به‌ویژه هم‌قافیه شدن رو و خو است که در گفتار عادی کمتر مرسوم است. این فضاها فضای دروندادی ۱ را ایجاد می‌کنند. بنابراین، در این فضا دو کنشگر حیوانی یعنی شیر و روباه قرار دارند که از نظر رتبه‌بندی حیوانات در باور عامیانه شیر در سلسله‌مراتب بالاتر از نظر قدرت و ارزشمندی قرار می‌گیرد. استفاده از این نظام سلسله‌مراتبی درون مقولهٔ حیوانات در مَثَل‌ها رایج است و مانند مثال قبلی به مقولهٔ انسان نیز قابل سرایت است. در اینجا نیز کار و تلاش ذاتاً ارزشمند نمایش داده می‌شود. حال به دو کنشی که به این دو حیوان وحشی نسبت داده می‌شود دقت کنید: راه رفتن (رو) و خوابیدن (خو). این دو کنش به‌خودی‌خود ارزش قیاس ندارند؛ ولی وقتی به واسطهٔ استعاره‌های فرهنگ‌بنیاد (تلاش به‌مثابه راه رفتن و تنبلی به‌مثابه خوابیدن) به دو حوزهٔ مقصد تلاش و تنبلی ارتباط می‌یابند، ارزش‌گذاری سلسله‌مراتبی شیر بهتر از روباه را به هم می‌زنند و روباه تلاشگر را بهتر از شیر تنبل ارزیابی می‌کنند. در فضای دروندادی ۲ انسان‌هایی متناظر با روباه و شیر قرار دارند که یکی ذاتاً برتر از دیگری فرض می‌شود. اما متناظر با قیاسی که در درونداد ۱ رخ می‌دهد و فضای عام آن را ساختار بندی می‌کند، در اینجا نیز کنشگران انسانی تنبل و تلاشگر حضور دارند. رابطه‌ای که استعاره‌های فوق تأثیر زیادی در ایجاد آن دارند. حال ارزش‌گذاری بین این دو نوع کنشگر در فضای آمیخته تکمیل می‌شود، جایی که تلاشگر ارزشمندتر از تنبل مفهوم‌سازی می‌شود و این معنای پایه حاصل فضای عام و دو فضای دروندادی موجود در تصویر (۵) است و معنای حکیمانه مثل است. حال برای رسیدن به معنای موقعیتی در فرایند دوم آمیختگی، کفایت این معنای پایه با معنای ارجاعی تلفیق شود. مثلاً وقتی ارجاع این ضرب‌المثل به کسی باشد که به‌واسطهٔ برخورداری از قدرت، در هر نوع آن، خود را از فرد دیگر بهتر قلمداد می‌کند، در حالی که فرد دیگر پر تلاش‌تر است، این مَثَل معنای موقعیتی می‌یابد. در سطحی دیگر، معنای کنشی حاصل از این فرایندهای شناختی رخ می‌دهد که ستایش پرکاری و تلاش یا تقبیح و مذمت تنبلی است. در تصویر (۵)، شمای نسبی این آمیختگی مفهومی را در تشکیل معنای پایه مشاهده می‌کنید.

^۱ /turæh row bæh-ze fir-e xow/

تصویر ۵- آمیختگی مفهومی در ضرب‌المثل «توره رو به از شیر خو»

Fig 5- Conceptual Blending of the Proverb: /turæh row bæhz-e fir-e xow/

در مثل‌ها بسیار دیده می‌شود که فضای عام حاوی قیاس میان دو پدیده یا کنشگر است و این ساختار بندی در فضاهای دیگر نیز منتشر می‌شود و نهایتاً در فضای آمیخته باعث ایجاد معنای پایه حکیمانه‌ای می‌شود که در بافت کاربردی مناسب خود معنای موقعیتی می‌یابد. این معنای موقعیتی دربارهٔ مثل فوق می‌تواند به معنای کنشی تحسین تلاش و تقییح تنبلی منجر شود. موقعیت مفروض متناسب با این مثل موقعیتی است که فردی تنبل به هر دلیلی به خود می‌بالد و خود را برتر از افراد پرتلاش دیگر قلمداد می‌کند.

۳-۴. اُشتر و دراغون؟^۱

(معنی فارسی: شتر و قاشق کوچک دواخوری؟ معنای پایه: عدم تناسب انسان و ظرف غذا یا غذا)

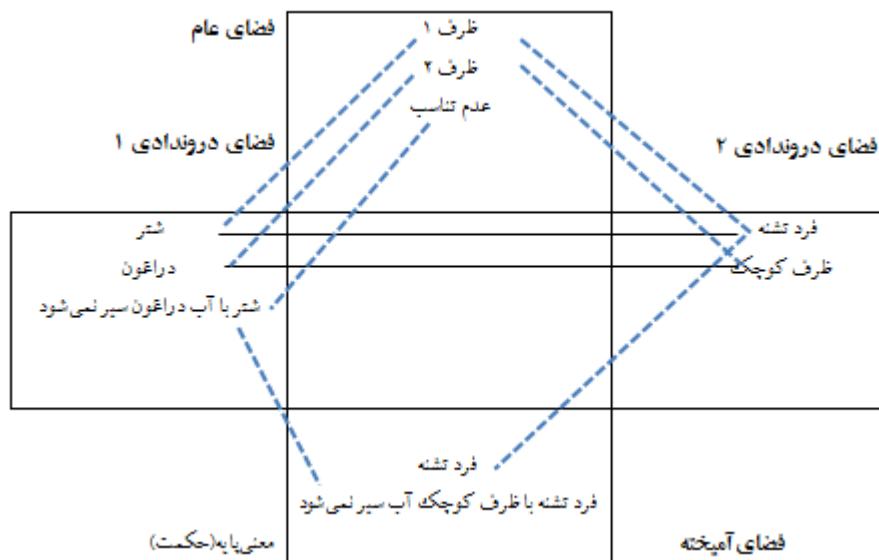
در تصویر زیر آمیختگی مفهومی و نقش آن در شکل‌گیری معنای پایه در مثل اُشتر و دراغون؟ را مشاهده می‌کنید. فضای دروندادی ۱ از همپایگی دو کلمه اُشتر و دراغون و آهننگ پرسشی آن تشکیل می‌شود. شتر حیوانی عظیم‌الجثه است. ویژگی دیگر این حیوان نیاز آن به آب است که با توجه به جثه بزرگ آن و شرایط زندگی در بیابان‌های بی‌آب، نیاز بالایی است و سیراب شدن این حیوان مستلزم خوردن حجم بالای آب است. واژه دوم، یعنی دراغون، که در این گویش اغلب همخوان پایانی آن حذف می‌شود و دراغو یا درِغو تلفظ می‌شود، قاشق کوچک فلزی است که برای خوراندن داروهای مایع به بیماران یا برخی داروهای گیاهی به اطفال استفاده می‌شود. بنابراین، آنچه میان این دو پدیده به‌عنوان ویژگی مشترک دیده می‌شود حجم است، منتها در این ویژگی هر دو در انتهای پیوستار قرار می‌گیرند و از حیث اندازه با هم تناسبی ندارند. فضا ساز دیگری که در این مثل

^۱ /ʔoʃtor o derey/

فعال است آهنگ پرسشی است که این همپایگی و سنخیت و تناسب میان اُشتر و دراغون را زیر سؤال می‌برد. مهمتر از همه، دانش‌گوینده و شنونده از شتر و خصوصیات آن و آشنایی با ظرفی به نام دراغون است که امکان ایجاد این معنی را محقق می‌کند.

فضای دروندادی ۲ حاوی انسان و ظرف است. در موقعیت‌های مختلف زندگی بشری، انسان با ظرف‌های مختلفی آب یا سایر مایعات و غذاها را می‌خورد که متناسب با وی است. این فضای دروندادی که امر انسانی نوشیدن و خوردن با ظرف را نمایش می‌دهد در تعامل با فضای دروندادی ۱ و تحت تأثیر استعارهٔ پرکاربرد **انسان به‌مثابه حیوان** قرار می‌گیرد. همچنین، نگاهی نسبی بین دراغون و ظرف کوچک آب یا غذا رخ می‌دهد. رابطهٔ شتر و انسان در این دو فضا از راه استعارهٔ مفهومی **انسان به‌مثابه حیوان** و رابطهٔ ظرف و دراغون از راه مجاز مفهومی **جزء به‌جای کل**^۱ ایجاد می‌شود، چرا که دراغون نوعی ظرف است.

در فضای عام، ظرف ۱ و ۲ و عدم تناسب میان این حجم‌ها قرار دارند که به ساختار بندی فضاهای دیگر می‌پردازد. در فضای آمیختهٔ حاصل از این مثل، انسان تشنه از فضای دروندادی ۲ و عدم تناسب ظرف آب با میزان تشنگی از فضای دروندادی ۱ با هم تلفیق می‌شوند و فضایی می‌سازند که در آن بین نوشنده و ظرف و مقدار آب وی تناسبی وجود ندارد. عدم تناسب از دو راه حاصل شده است که به فضای دروندادی ۱ تعلق دارد: یکی از راه ویژگی‌های شتر و دراغون و دیگری از طریق آهنگ پرسشی ضرب‌المثل. معنی پایهٔ حاصل از این آمیختگی عبارتست از: «فرد تشنه با ظرف کوچک آب سیر نمی‌شود».

تصویر ۶- آمیختگی مفهومی در ضرب‌المثل «اُشتر و دراغون؟»

Fig 6- Conceptual Blending of the Proverb: /poftor o dereyu/

¹. PART FOR WHOLE

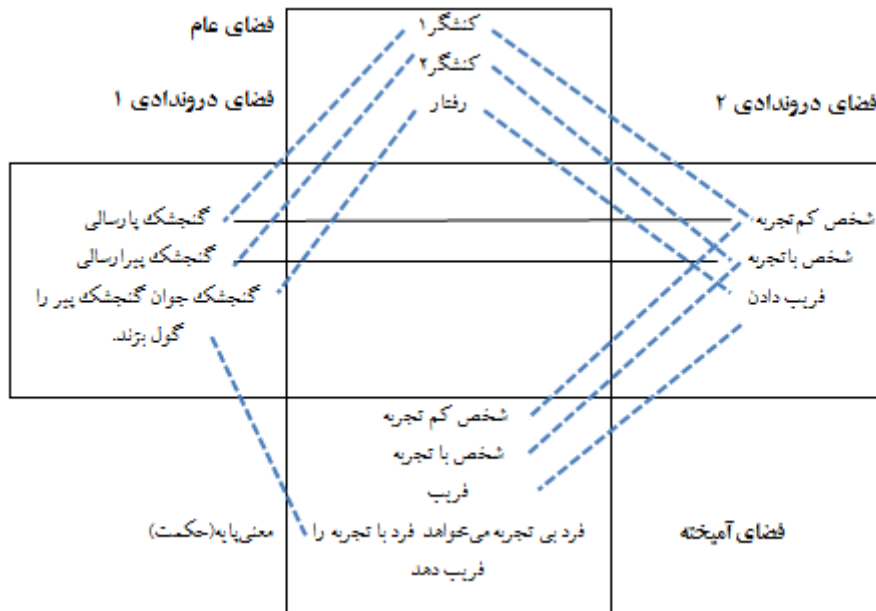
موقعیتی را فرض کنید که فرد بزرگسال تشنه‌ای از راه می‌رسد و آب می‌خواهد. مخاطب آبی در استکان ریخته و برایش می‌آورد. در این هنگام فرد تشنه با گفتن «اُشتر و دراغون؟» معنای موقعیتی این ضرب‌المثل را می‌سازد که «این ظرف آب با جثه من سازگاری ندارد و مرا سیراب نمی‌کند». این تجربه محیطی پیش‌زمینه تقویت‌کننده معنای موقعیتی مثل است. معنای کنشی این مثل بیان نوعی انتقاد و سرزنش از عملکرد مخاطب است که ظرف آب را متناسب با نیاز وی در نظر نگرفته‌است.

۴-۴. بوجیک پاری، گول پیراری^۱

(معادل فارسی: گنجشک پارسالی، فریب گنجشک پیرارسالی. معنی پایه: شخص کم‌تجربه‌ای می‌خواهد یک شخص باتجربه را فریب دهد)

جدا از تجربه‌ای که از کاربرد این مثل داریم، آنچه باعث می‌شود این عبارت را جمله‌ای خبری تلقی نکنیم و به مثل بودن آن فکر کنیم، هماهنگی آوایی کلمات به‌ویژه هم‌قافیه بودن عبارات پاری و پیراری و رابطه معنایی میان آن دو است که هر دو قیده‌های زمان هستند و به سال قبل و دو سال قبل اشاره می‌کنند. همچنین، چون اشاره به گنجشک‌ها دارد و رفتاری مثل گول زدن را به آن‌ها نسبت می‌دهد که متعلق به آن گونه از موجودات نیست، حدس ما درباره ضرب‌المثل بودن این عبارت بیشتر می‌شود و استعاره انسان به‌مثابه حیوان کمک می‌کند تا آن را به حوزه فعالیت انسانی تسری و رابطه این دو گنجشک را به رابطه دو فرد تعمیم دهیم. گنجشک پارسالی دیرتر از گنجشک پیرارسالی متولد شده‌است؛ بنابراین، جوان‌تر و کم‌تجربه‌تر است. همین چهار واژه و نوع ترکیب آن‌ها از لحاظ معنایی فضا‌سازهایی هستند که فضای لازم را برای شکل‌گیری درونداد ۱ و معنای پایه فراهم می‌کنند. در فضای دروندادی ۱، دو گنجشک پارسالی و پیرارسالی هستند. از عبارت گول یعنی فریب دادن برای بیان کنش بین این دو استفاده شده‌است. اما تفاوت پاری و پیراری نمایش‌دهنده سن و سال بیشتر، و تداعی‌گر تجربه بیشتر است. این فضای دروندادی با درونداد ۲ که مبین رفتار بشری است تلفیق می‌شود. در این فضا، متناسب با درونداد ۱، دو نفر، یکی کم‌سال و جوان و بی‌تجربه و دیگری بزرگسال و باتجربه قرار دارند که رابطه بین گنجشک‌ها - یعنی رفتار گول زدن - به این حوزه انسانی از رهگذر انطباق تسری می‌یابد. فضای عام حاوی دو کنشگر و رفتار فی‌مابین است که به سایر فضاها ساختار می‌بخشد. امتزاج این سه فضا در فضای آمیخته پدیدار می‌شود، جایی که فردی جوان فردی پیر را برحسب موقعیت فریب می‌دهد یا قصد فریب وی را دارد. معنای پایه حاصل این است: فرد بی‌تجربه می‌خواهد فرد باتجربه را فریب دهد.

^۱ /budzik-e pari gule pirari/

تصویر ۷- آمیختگی مفهومی در ضرب‌المثل «بوجیک پاری گول پیراری»

Fig 7- Conceptual Blending of the Proverb: /budzik-e pari gule pirari/

وقتی این معنای پایه درونداد آمیختگی دیگری قرار می‌گیرد، در آنجا با موقعیت ارجاعی ترکیب می‌شود و معنای موقعیتی را می‌سازد. مثلاً در موقعیتی که این ضرب‌المثل از زبان پیرمردی به جوانی که قصد فربیش را دارد بیان می‌شود، پیرمرد می‌خواهد به جوان بگوید که «توی کم تجربه نمی‌توانی من با تجربه را فرب دهی». معنای کنشی در این موقعیت نوعی تنبیه و برحذر داشتن جوان از فریفتن فرد با تجربه‌تر از خود است.

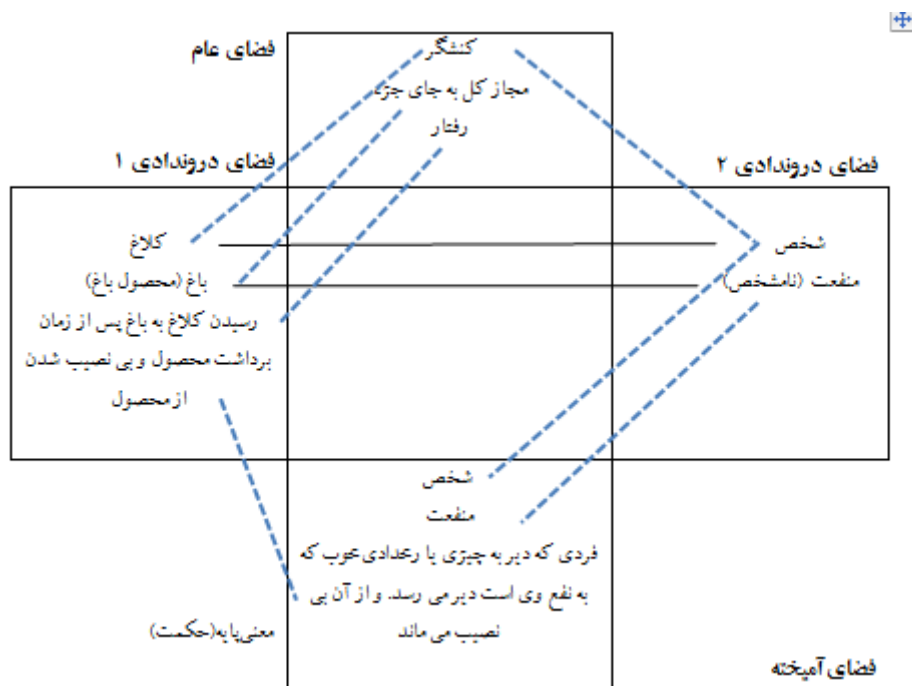
۴-۵. کلاغ بعد باغ^۱

(معادل فارسی: کلاغ بعد از باغ. معنای پایه: دیر رسیدن به چیزی یا رخدادی خوب که به نفع شخص است) یکی از عوامل فضاسازی که باعث می‌شود این عبارت زبانی یک ضرب‌المثل نمادین تلقی شود، آهنگین و قافیه‌دار بودن عبارت است. همچنین، در اینجا از رابطه مجاز مفهومی **کل به جای جزء**^۲ استفاده شده است و به جای محصول باغ یا همان خرما، از خود باغ استفاده شده است برای آنکه کلام آهنگین شود. علاوه بر این، از حوزه حیوان به معنای نمادین برای اشاره به انسان و رفتار انسان استفاده شده است، که در ضرب‌المثل‌ها با توجه به عدم دسترسی بافت بلافصل به کلاغ و باغ، پدیده‌ای عادی است. قید زمان بعد، فضا‌ساز دیگری است. کلاغ به عنوان یک پرنده معمولی و کاملاً متعارف، در درونداد ۱ قرار دارد. باغ در گویش دلواری به نخلستان اشاره می‌کند و مخاطب این گویش با توجه به دانش متعارفی که از خوردن خرما نخلستان توسط پرنده‌گان دارد، این ارتباط را به سهولت درک می‌کند.

^۱ /kelay -e baʔð-e bay/

^۲ GENERAL FOR SPECIFIC

در فضای دروندادی ۱، کنشگر حیوانی کلاغ، با استفاده از فضا‌ساز قید زمان بعد به باغ مرتبط است. در درونداد ۲، امور انسانی از جمله کنشگر انسانی و منفعت و بهره‌برداری قرار دارد. هر دوی این فضاها به اضافه مجاز مذکور که در فضای عام قرار می‌گیرد، سامان‌دهنده این فضاها هستند، در فضای آمیخته تبدیل به معنای پایه می‌شوند: فردی که به چیزی یا رخدادی خوب که به نفع وی است دیر می‌رسد و از آن بی‌نصیب می‌ماند. حال این معنای پایه با موقعیتی ارجاعی ترکیب می‌شود و معنای موقعیتی به دست می‌آید. برای مثال، شخصی مهمان یک مراسم است و وقتی به مراسم مذکور می‌رسد که پذیرایی خاتمه یافته و به او چیزی نمی‌رسد. در این هنگام بیان ضرب‌المثل «کلاغ بعد باغ» معنای موقعیتی خود را به دست می‌آورد و به موقعیت مذکور اشاره می‌کند. معنای کنشی این ضرب‌المثل کنایه است.

تصویر ۸- آمیختگی مفهومی در ضرب‌المثل «کلاغ بعد باغ»

Fig 8- Conceptual Blending of the Proverb: /kelay -e baʔd-e bay/

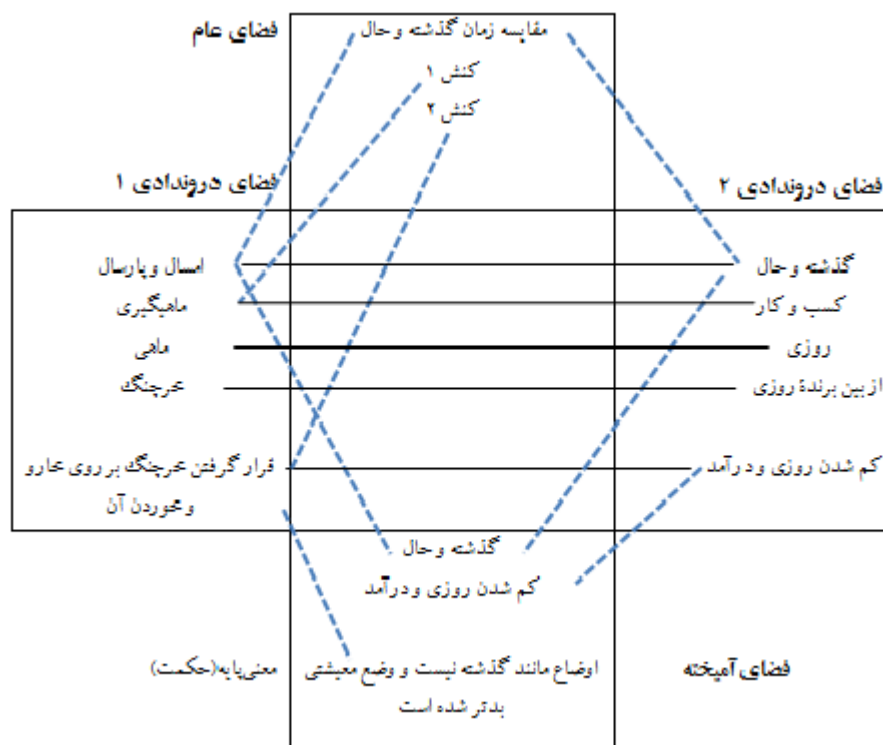
۴-۶. أمسال نه سال پاری‌ن، سَنگو سوار خاری‌ن^۱

(معادل فارسی: امسال مثل سال قبل نیست، خرچنگ روی ماهی خارو سوار است. معنای پایه: اوضاع مانند گذشته نیست و وضع معیشتی بدتر شده است)

^۱ ./ʔomsal ne sale pari-en, sængow suʔar-e xari-en/

در این ضرب‌المثل نیز مانند موارد دیگر از حوزه مفهومی حیوان استفاده شده است. تفاوت این است که از رفتار دو آبری یعنی سنگو (خرچنگ) و خاری که نوعی ماهی است، استفاده شده است. عبارت فوق آهنگین و در دو مصرع موزون آمده است و از این رو می‌توان آن را از گفتار عادی جدا کرد. در ابتدا به تفاوت امسال از پارسال با حرف نفی «نه» اشاره می‌شود که در این گویش هنگامی که با افعال مثبت به کار می‌رود، کل جمله را منفی می‌کند. در واقع، با آوردن حرف نفی نه، امسال و پارسال از هم متمایز می‌شوند. دلیل این تفاوت در مصرع دوم آمده است که می‌گوید خرچنگ سوار ماهی خارو است. در ادبیات ماهیگیران این منطقه، خرچنگ از ماهی تغذیه می‌کند. ماهی نیز روزی ماهیگیران است. خارو و ماهی نوعی رابطه مجازی در ذهن دارند و از طرفی، صید ماهی با کسب رزق و روزی رابطه‌ای مجازی دارد. خرچنگ عکس این حالت، یعنی از بین برنده روزی است. این اطلاعات مربوط به آبریان در درونداد ۱ قرار دارد. مصرع دوم کاملاً براساس آشنایی مردم این منطقه با آبریان و رفتارهای آن‌ها مبتنی است.

یکی از عوامل فضا ساز در فضای دروندادی ۱، ذکر رفتار دو کنشگر آبری یعنی قرار گرفتن خرچنگ روی ماهی خارو برای خوردن آن است. در فرهنگ عامیانه مردم، به دلیل رایج بودن حرفه ماهیگیری، این دانش متعارف وجود دارد که گاه ماهی توسط خرچنگ خورده یا زخمی می‌شود. نتیجه این کنش، کم شدن ماهی و روزی ماهیگیر است. این دانش بومی طی این مثل به فضای دروندادی مربوط به انسان منتقل می‌شود و کم شدن روزی و درآمد را در حوزه فعالیت‌های بشری تداعی می‌کند. در فضای دروندادی ۲، امور بشری مرتبط با موضوع، کسب و کار و کم شدن رزق و روزی و درآمد است.

تصویر ۹- آمیختگی مفهومی ضرب‌المثل «امسال نه سال پاری‌ان، سنگو سوار خاری‌ان»

Fig 9- Conceptual Blending of the Proverb: /pomsal ne sale pari-en, saengow su?ar-e xari-en/

کسب و کار و کم شدن درآمد، دو کنشی هستند که در فضای ۲ وجود دارند. در فضای عام، مقایسه دو زمان گذشته و حال، و نیز دو کنش قرار دارند. امتزاج این دو فضای دروندادی ۱ و ۲، با ساختار بندی فضای عام، در فضای آمیخته معنای پایه را ایجاد می‌کند: «اوضاع مانند گذشته نیست و وضع معیشتی بدتر شده است.» این معنا، هنگام آمیختگی با معنای ارجاعی، مثلاً وقتی فردی خاص دارد از کم شدن درآمدش حرف می‌زند، به معنای موقعیتی تبدیل می‌شود. معنای کنشی این مثل انتقاد و شکایت از وضع موجود اقتصادی است.

۵. بحث و نتیجه‌گیری

در نظریه فوکونیه و ترنر (1998, 2002) ساخت معنا متضمن دو فرایند است که عبارت‌اند از: الف) ساخت فضاهای ذهنی و ب) ایجاد نگاهت‌هایی بین آن فضاها. روابط نگاهت متاثر از بافت کلام است و توسط آن هدایت می‌شوند؛ به همین دلیل، فرایند ساخت معنا همواره وابسته به بافت و گفت‌مان محور است (Evans & Green, 2006: 368). این عملیات شناختی که طی آن تفسیر معنا صورت می‌گیرد مبتنی بر آمیختگی مفهومی است که شامل سه فرایند تشکیل، تکمیل و بسط است. در آمیختگی مفهومی با امتزاج فضاهای دروندادی معنای پایه حاصل می‌شود که لزوماً با دروندادها یکی نیست. پژوهش حاضر با بهره‌گیری از انگاره شناختی آندرسون (2013: 28) به تبیین شکل‌گیری معانی پایه، موقعیتی و کنشی ضرب‌المثل‌ها طی دو فرایند آمیختگی مفهومی پرداخته است. مزیت این تحلیل واکاوی همزمان ابعاد فرهنگی، بافتی و شناختی در درک و کاربرد ضرب‌المثل‌ها است و تصویر جامعی را از فرایند شکل‌گیری تفسیر معنایی مثل‌ها در اختیار می‌گذارد.

در اولین فرایند آمیختگی، ماحصل فضای دروندادی ۱، که در مثال‌های فوق از حوزه حیوان برگزیده شده بود، با فضای دروندادی ۲ از حوزه زندگی بشری و امور انسانی ترکیب می‌شود تا معنای پایه یا حکیمانه ضرب‌المثل شکل گیرد. فضای دروندادی ۱ ناشی از توانش زبانی و فضای دروندادی ۲ بازتاب اطلاعات موجود در حافظه انسان از امور بشری و مبتنی بر تجارب محیطی، فرهنگی و شناختی است. ساختاردهنده این ترکیب فضای عامی است که در آن فرایندهایی مثل قیاس، مجازها و سایر سازوکارهای کلی شناخت قرار دارند. معنای پایه ماحصل خوشه‌چینی عناصری از همه این فضاها و ایجاد خوشه معنایی جدیدی است که حاوی حکمت و خرد است. طبق تحلیل‌هایی که برای نحوه شکل‌گیری معنای ضرب‌المثل‌ها ارائه شد، در اولین فرایند آمیختگی مفهومی، فضای دروندادی ۱ و ۲، با استعاره ساختاری **انسان به مثابه حیوان** بر هم منطبق می‌شوند. دانش گویشوران این گویش از حیوانات بومی، پرندگان و آبزیان، سنگ‌بنای شکل‌گیری مفهوم آمیخته در معنای پایه است. آنچه در این بخش حائز اهمیت است این است که معنای پایه حاصل تکرار تعامل میان فضاهای دروندادی و فضای آمیخته است تا بتواند به معنای درستی از ضرب‌المثل برسد. نقش استعاره‌ها در اتصالات بین این دو فضا بسیار پررنگ است. این مثال‌ها جزو شبکه‌های چندحوزه‌ای هستند که عناصر خود را هم از درونداد مبدأ و هم از درونداد مقصد می‌گیرند.

در دومین فرایند آمیختگی معنای پایه حاصل از فرایند آمیختگی اول در فضای دروندادی جدیدی قرار می‌گیرد و با معنای ارجاعی، که بسته به بافت می‌تواند بی‌نهایت متنوع باشد، ترکیب و معنای موقعیتی حاصل می‌شود و ارجاع یک مثل به بافتی خاص را ممکن می‌سازد. کاربرد ماحصل این دو فرایند آمیختگی، یعنی معنای پایه و معنای موقعیتی، کنش‌های زبانی چون انتقاد، پند، تقبیح، تحسین و غیره است که در انگاره آندرسون (2013) پیش‌بینی شده است.

بنابراین، ملاحظه می‌شود که برخلاف پژوهش‌های موجود دربارهٔ مثل که اغلب از بررسی همزمان سه بُعد فرهنگ، بافت و شناخت غافل مانده‌اند، انگارهٔ آندرسون با به‌کارگیری نظریهٔ آمیختگی مفهومی توانسته است بازنمایی کامل‌تری از شکل‌گیری تفسیر ضرب‌المثل فراهم آورد و بحث‌انگیزترین مسئله، یعنی معنای مثل، را با دید نسبتاً جامع‌تری مورد تحلیل قرار دهد. پیش‌بینی می‌شود با مطالعات تطبیقی مثل‌ها در زبان‌ها و گویش‌های مختلف بتوان نشان داد که تفاوت بین ضرب‌المثل‌های دارای معانی کلی مشابه بیشتر در فضای دروندادی ۱ در فرایند آمیختگی نخست است و فضای آمیخته یا معنای پایه حاصل از فرایند آمیختگی اول، احتمالاً در بسیاری از ضرب‌المثل‌ها یکسان است و در نتیجه معنای موقعیتی و کنشی مشابه، ولی انعطاف‌پذیری خواهند داشت. این امر مستلزم مطالعهٔ تطبیقی میان ضرب‌المثل‌هایی است که از فرهنگ‌های مختلف و دارای واژه‌های مختلف‌اند؛ ولی معنی موقعیتی و کنشی مشابهی دارند. ماحصل چنین مطالعاتی می‌تواند ما را به گونه‌شناسی ضرب‌المثل‌ها براساس معنای پایه و ارتباط با معنای موقعیتی و کنشی سوق دهد. به عبارتی، در صورت مطالعهٔ تطبیقی ضرب‌المثل‌های مختلفی که معنای موقعیتی و کنشی یکسانی دارند، می‌توان به یافتهٔ جامع‌تری در خصوص روند شکل‌گیری معنا و احتمالاً جهانی‌های شناختی آن دست یافت.

منابع

- ابراهیمی، بهروز؛ عامری، حیات و ابوالحسنی چیمه، زهرا. (۱۳۹۷). استعارهٔ مفهومی عشق در آینهٔ ضرب‌المثل‌های فارسی، انگلیسی و ترکی. *فرهنگ و ادبیات عامه*، ۶(۲۰)، ۲۱-۴۴.
- باشه آهنگر، حامد و داوری اردکانی، نگار. (۱۳۹۵). تأملی زبان‌شناختی در چیستی گویه‌های مردمی. *مطالعات مردم‌شناختی*، ۱(۱)، ۵۷-۸۰. دبیرمقدم، محمد. (۱۳۹۲). *رده‌شناسی زبان‌های ایرانی*. سمت.
- ذوالفقاری، حسن. (۱۳۸۸). بررسی ضرب‌المثل‌های فارسی در دو سطح واژگانی و نحوی. *فنون ادبی*، ۱(۱)، ۵۷-۸۰.
- رضایی، محمد؛ مقیمی، نرجس. (۱۳۹۲). بررسی استعاره‌های مفهومی در ضرب‌المثل‌های فارسی. *مطالعات زبانی بلاغی*، ۴(۹۱)، ۸-۱۱۵.
- روشن، بلقیس؛ یوسفی‌راد، فاطمه و شعبانیان، فاطمه. (۱۳۹۲). مبنای طرح‌واره‌ای استعاره‌های موجود در ضرب‌المثل‌های شرق گیلان. *زبان شناخت*، ۴(۲)، ۷۵-۹۴.
- شیخ‌سنگ‌تجن، شهین. (۱۳۹۶). بررسی طرح‌واره‌های تصویری در ضرب‌المثل‌های گویش تالشی در چارچوب معنی‌شناسی شناختی، *زبان‌شناخت*، ۸(۲)، ۱۰۳-۱۱۳.
- عباسی، زهرا. (۱۳۹۷). تلاقی زبان‌شناسی شناختی و پارمیولوژی: جهانی‌بودن و تنوع در تفسیر ضرب‌المثل‌های زبان‌های مختلف. *فرهنگ و ادبیات عامه*، ۶(۲۳)، ۲۷-۶۰.
- فرازنده‌پور، فائزه؛ ایران‌نژاد، زهرا. (۱۳۹۷). بازنمایی کارکرد عناصر اقلیمی و معیشتی در ساخت طرح‌واره‌ای ضرب‌المثل‌های طالقان با رویکرد زبان‌شناسی اجتماعی-شناختی. *پازند*، ۵۲(۵۳)، ۱۴-۹۶.
- فضائی، سیده‌مریم؛ شریفی، شهلا. (۱۳۹۲). بررسی طرح‌واره‌های قدرتی در برخی ضرب‌المثل‌های زبان فارسی. *زبان‌شناسی و گویش‌های خراسان*، ۱، ۱۳۱-۱۴۴.
- کوچش، ژلتن. (۱۳۹۳). *مقدمه‌ای کاربردی بر استعاره*. ترجمهٔ شیرین پورابراهیم. سمت.
- گلشایی، رامین؛ موسوی، فرزانه؛ حق‌بین، فریده. (۱۳۹۹). تحلیلی شناختی از استعاره‌های مفهومی و طرح‌واره‌های تصویری در ضرب‌المثل‌های ترکی آذری. *مطالعات زبان‌ها و گویش‌های غرب ایران*، ۸(۲)، ۸۱-۱۱۰.

- Abbasi, Z. (2018). Intersection of cognitive linguistics and paremiology: Universality and diversity in the interpretation of world languages proverbs. *CFL*, 6(23), 27-60. [In Persian]
- Anderson, D. (2013). Understanding figurative proverbs: A model based on conceptual blending. *Folklore*, 124, 28-44.
- Austin, J. L. (1962). *How to do things with words*. Harvard University Press.
- Basheh Ahangar, H., & Davari Ardakani, N. (2016). A reflection on the content and qualities of proverb. *Anthropological Studies*, 2(1), 1-23. [In Persian]
- DabirMoghaddam, M. (2013). *Typology of Iranian Languages*. SAMT. [In Persian]
- Evans, V., & Green, M. (2006). *Cognitive linguistics: An introduction*. Edinburgh University Press.
- Evans, V., Berger, B. K., & Zinken, J. (2007). The cognitive linguistic enterprise: An overview. In V. Evans, B. K. Berger, & J. Zinken (Eds.), *The cognitive linguistics reader* (2–36). Equinox.
- Farazandehpour, F., & Irannejhad, Z. (2018). The effect of the function of livelihood social elements in image schemas of Taleqan dialect proverbs: A socio-cognitive linguistic approach. *Pazand Quarterly*, 14(52-53), 83-96. [In Persian]
- Fauconnier, G., & Turner, M. (1998). Conceptual integration networks. *Cognitive Science: A Multidisciplinary Journal*, 22(2), 133–87.
- Fauconnier, G., & Turner, M. (2002). *The way we think: Conceptual blending and the mind's hidden complexities*. Basic Books.
- Fazaeli, S. M., & Sharifi, S. (2014). Surveying force image schemas in some proverbs of Persian language. *Journal of Linguistics & Khorasan Dialects*, 5(8), 131-144. [In Persian]
- Golshaie, R., Mousavi F., & Haghbin, F. (2020). A cognitive analysis of conceptual metaphors and image schemas in Azeri Turkish proverbs. *Journal of Western Iranian Languages and Dialects*. 8(2), 81-101. [In Persian]
- Ibrahimi, B., Ameri, H., & Abolhassani Chimeh, Z. (2018). Cognitive metaphors of love in Persian, English and Turkish proverbs. *CFL*, 6(20), 23-47. [In Persian]
- Kovecses, Z. (2010). *Metaphor: A practical introduction* (2nd ed.). Oxford University Press.
- Kovecses, Z. (2014). *Metaphor: A Practical Introduction*, [Moghaddame-i Karbordi bar Estereh] Trans. by Shirin Pourebrahim. SAMT. [In Persian]
- Krikmann, A. (1974 a). On denotative indefiniteness of proverbs: Remarks on proverb semantics 1. Preprint 1. *Tallinn: Academy of Sciences of the Estonian SSR, Institute of Language and Literature*, Reprinted in *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 1(1984), 47–91.
- Krikmann, A. (1974b). Some additional aspects of semantic indefiniteness of proverbs: Remarks on proverb Semantics 2. Preprint 2. *Tallinn: Academy of Sciences of the Estonian SSR, Institute of Language and Literature*, Reprinted in *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 2(1985), 58–85.
- Lakoff, G., & Turner, M. (1989). *More than cool reason: A field guide to poetic metaphor*. Chicago University Press.
- Mieder, W. (1993). *Proverbs are never out of season: Popular wisdom in the modern age*. Oxford University Press.
- Mieder, W. (1996). Proverbs. In J. H. Brunvand (Ed.), *American folklore: An encyclopedia* (pp. 597–621). Garland.
- Mieder, W. (2003) Good fences make good neighbors: History and significance of an ambiguous proverb. *Folklore*, 114, 155–79.
- Norricks, N. (1985). *How proverbs mean: Semantic studies in English proverbs*. Mouton.
- Rezaee, M., & Moghimi, N. (2013). Study of the conceptual metaphors in Persian proverbs. *The Journal of Linguistic and Rhetorical Studies*, 4(8), 91-116. [In Persian]

- Roshan, B., Yousefi Rad, F., & Shabaniyan, F. (2014). The schematic basis of the metaphors in the proverbs of Eastern Guilan. *Language Studies*, 4(8), 75-94. [In Persian]
- Shekhsang Tajan, S. (2017). The study of image schemas in Taleshi's proverbs based on cognitive semantics. *Language Studies*, 8(16), 103-113. [In Persian]
- White, G. M. (1987). Proverbs and cultural models: An American psychology of problem solving. In D. Holland & N. Quinn (Eds.), *Cultural models in language and thought* (pp. 151-72). Cambridge University Press.
- Whiting, B. J. (1932). The nature of the proverb. *Harvard Studies and Notes in Philology and Literature*, 14, 273-307.
- Zolfaghari, H. (2010). A lexical and syntactic study of Persian proverbs. *Literary Arts*, 1(1), 57-80. [In Persian]